

BESTSELLEREK, FÉLPONYVÁK, IRODALMI GICCSEK ÉS A KÖNYVTÁRAK NEVELŐMUNKÁJA II.

A könyvtárak nevelőmunkája szempontjából fontosnak tartott (és sokat vitatott) másik kérdés, amelyre választ kértünk:

2. Az időszerű társadalmi-politikai kérdésekkel foglalkozó, de művészi-esztétikai szempontból elmarasztalható, gyenge irodalmi alkotások hatékonyan szolgálhatják-e a szocialista eszmeiségű világnézeti nevelést?

Amint a válaszok mutatják, ebben a kérdésben már nem annyira egységesek az állásfoglalások. Íme:

SZABÓ PÁL Kossuth-díjas író:

— *A kiagyalt, és a létezés tárgyi, érzelmi, képzeleti s vágybéli valóságaitól merőben idegen „művészet” nem művészet. Nemhogy segítené a fejlődést, hanem pocsolóval, sárral, szennyel árasztja el a fejlődés útját. Annyira, hogy lehetetlenség keresztül gázolni rajta.*

KOMLÓS ALADÁR irodalomtörténész:

— A művészileg gyenge alkotások gyengeségének lényege abban áll, hogy felzúsznak és hazugok. Hogyan szolgálhatnák a szocialista világnézeti nevelést?

KISS FERENC irodalomtörténész:

— *Egy kormányznak a bestsellerek divatja önmagában sohse árthat, sőt, a ponyváirokban látszólag szövetségeseire találhat. A szocialista szemlélet érdeke azonban merőben más: annak szerepe nem a közhelyek sekélyes illusztrációjának látványától nő, hanem az elintézetlen ügyek bátor és újszerű felmutatása révén. Az a regény, amely a kalandyszerű események szédítő pergetésével, meghökkentő fordulatokkal, látványos díszletekkel és koholt izgalmakkal köti le az olvasót, az ember mélyebb rétegeit paragon hagyja. S ha szocialista meggyőződést színlel is, ha teljes politikai azonosulást tanúsít is azzal, hogy a problémákat nem valódi horderejük szerint veti fel, s az eleve lefokozott nehézségeket könnyedén oldja meg, az olvasót linkségre neveli. „Gondra bátor és okos” emberség helyett a kalandorság iskolái ezek a ponyvák, vagy a kalandorság ellentétes végleteire: a passzív képzelgésre kárhóztatják az olvasót. A szocializmusnak a medúza-valósággal bátran és szívósan szembe nézni tudó művek a szövetségesei, mert tartós egységű, alkotó, teremtő magatartás csak így képződhet. S végül, de nem utolsósorban: a szocialista ember cselekvő-kedvének, tetteinek színvonala az érzelmek kultúrájától függ. Az érzelmek kultúráján alapul az a cselekvő humanizmus, mely brosúrák és szempontok nélkül is eligazodik a valóság kusza szövevényében, s szuverén módon talál rá önmaga és a szocializmus legjobb érdekeire. A ponyva és a bestseller sekélyessége ezt az esélyt orozhatja el attól, aki beléjük merül.*

MARTONOSI PÁL, a Kiskunhalasi Járási Könyvtár igazgatója:

— Esetenként a művészi-esztétikai szempontból elmarasztalható művek is szolgálhatják a világnézeti nevelést. A követelmény viszont az, hogy ezekkel a művekkel szemben is igényesek legyünk művészi-esztétikai szempontból is. A könyvtáros számára csak az lehet megnyugtató, ha valóban irodalmi értéket ajánl és ezzel elnyeri az olvasó bizalmát.

MOLNÁR ISTVÁNNÉ, a Székesfehérvári Velinszky László Városi Könyvtár vezetője:

— *Tapasztalataink szerint a szocialista eszmeiségű világnézeti nevelésben akkor is segítséget jelentenek az időszerű politikai-társadalmi mondanivalójú művek, ha irodalmi értékük vitatható. Persze, nem a társadalmi valóságot eltorzító, vagy meghamisító giccsekre gondolok, hanem pl. a dokumentumregényekre és a velük rokon művekre, amelyeknek egy része már nem is annyira a szépirodalom, mint inkább a*

társadalomtudomány kategóriájába tartozik. Ezek olvasóinknak egy — nem elhanyagolható — rétegét feltétlenül pozitívan befolyásolják, felkeltik érdeklődésüket a problémák iránt és állásfoglalásra is készítik őket. Az irodalmi és a politikai fejlődés magasabb fokára eljutott olvasók igényeinek a kielégítése azonban ez irányú munkánkban sem képzelhető el a magas művészi átéltségű irodalmi alkotások nélkül.

VENESZ BÉLA, a Dunaújvárosi Városi Könyvtár vezetője:

— Ha abból a szempontból nézzük a kérdést, hogy a művek vonzóereje elsősorban az izgalmas cselekményben rejlik, felmerül az aggodalom, hogy politikai hatásuk, eszmei értékük elcsúszhat. Még akkor is, ha az író jóindulatú nevelő célt vezet. Ha viszont azt vizsgáljuk, hogy lehet-e a politikai-eszmei napi kérdéseket izgalmas cselekménybe ágyazni, akkor a válasz csak igen lehet. Az ilyen jellegű könyvek bizonyos mértékű pozitív hatása, azt hiszem, elvitathatatlan, a hatás mértéke azonban feltétlenül függvénye a művészi színvonalnak. Ettől függ az is, hogy csak felszínesen, motiválatlanul, vagy szuggesztív hatékonysággal tudják-e érzékelteni azoknak a negatív és pozitív erőknél a tevékenységét, amelyek a nemzetközi osztályharc területén megnyilvánulnak. Ha figyelembe vesszük, hogy ezek a művek nagy tömegigényt elégítenek ki és nagyon széles rétegekhez jutnak el, még akkor is szolgálják a szocialista nevelést, ha hatásuk gyengébb a kívántnál.

DR. NYITRAI LAJOS, a Szolnoki Megyei Könyvtár munkatársa:

— Azt hiszem, a gyengébb irodalmi színvonalú, de helyes eszmei tartalmú műveknek is van érzelmi, erkölcsi hatásuk, befolyásuk a megfelelő olvasórétegre. Formálhatják magatartásukat, állásfoglalásukat. Lehet, hogy csak elemi, egészen egyszerű fokon s korántsem olyan differenciáltan, ahogy a szocialista tudat megkívánja. Nincs mély hatékonyságuk, de lehet indító erejük. Ezeknek olvasóit könnyebb továbbléptetni, mint a hasonló színezetű giccseskedvelőit. Nem hiszem azonban, hogy ezek a művek a jelzett hatás érdekében hízagpótlóak, nélkülözhetetlen lépcsőfokok lennének. Az esztétikai igényt is kielégítő, népszerű és valóban hatékony műveket semmiképpen nem pótolhatják.

HALÁSZ BÉLA, a Veszprémi Megyei Könyvtár olvasószolgálati csoportjának vezetője:

— Szeretnénk a kérdésre visszakérdezni. Lehet-e időszzerű egy művészi-esztétikai szempontból elmarasztható alkotás? Határozottan nemmel válaszolok. Véleményem szerint a szocialista eszmeiség világnézeti nevelést szolgálhatja egy külföldi klaszikus és ugyanakkor hamis útra vezethet egy mai, látszatra szocialista alkotás is, amely a problémákat csak felszínesen, a valódi összefüggések megértése vagy érzékelése nélkül ábrázolja. Az egyszerű olvasók az „aktuális” politikai, társadalmi és erkölcsi kérdések, no meg az egyértelműen pozitív állásfoglalás alapján azt hiszik, hogy modern szocialista irodalmat olvasnak, noha felszínességükkel éppen ezek a könyvek akadályozzák meg őket abban, hogy eljussanak a társadalmi problémák mélyebb összefüggéseinek megismeréséhez és megértéséhez. Vannak persze olyanok is, akik a cselekményesség, a modernre kozmetikázott kaland vagy szentimentalizmus élményét keresik ezekben a könyvekben és csak kényelmességből hiszik el, hogy eleget tettek koruk és társadalmuk követelményeinek.

KÓGER TAMÁS, a Komáromi Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese:

— Egyértelműen: nem. Felszínes szórakozást nyújtanak. Szocialista keretek között folyik az izgalmas cselekmény, s ezzel még nem érvel különösebben az író. Az olvasó ezen a szinten alig törődik a társadalmi háttérrel, a világnézeti alaplással. Nem ezen van a hangsúly. Világnézeti nevelésről tehát nem lehet szó. Érzelmi meggyőződést, igazlást, társadalmi kérdésekben való eligazodást nem nyújt ez a fajta irodalmi termék.

Arról is érdeklődünk a megkérdézett könyvtárosoktól, hogy könyvtári feladatnak tekintik-e a bestsellerek iránti igény kielégítését, s általában mennyit vásárolnak ezekből a könyvekből? Halász Béla úgy nyilatkozott, hogy a bestsellerek iránti igényt kielégíteni nem tudják és nem is tekintik feladatuknak. Sokkal inkább azt, hogy olvasóikat tülsegtítsék ezen a korszakon és helyes értékelésre tanítsák. Martonosi Pál szerint „nem nélkülözhetjük a bestsellerek beszerzését, de csak „értékűnek” megfelelő példányban.” Csak annyit vásárolnak, hogy az érdeklődő olvasóknak ne kelljen azt mondani, hogy a keresett könyv nincs meg, vagyis, hogy meg tudják tartani azt az olvasót is, aki ezekért a könyvekért keresi fel a könyvtárat. Molnár Istvánné hangsúlyozta, hogy nem tartaná célravezetőnek e művek teljes kirekesztését a könyvtárból, mert nem egyformán elítélhető érdeklődésből olvassák őket.

Annyit vásárolnak ezekből is, mint az olvasótábor nagy részének érdeklődésére számoltartó szépirodalmi művekből, s azt tapasztalják, hogy amíg az olvasók várnak egy-egy „csemegére”, rendszerint találnak egyéb, értékesebb olvasnivalót is. Dr. Nyitrai Lajos úgy gondolja, hogy minden közkönyvtár vásárol bestsellereket, krimiket, mert nem szereti egy könyvtár sem, ha az olvasók kívánságát nem tudják kielégíteni, és sokan vannak, akik a szabadidő egy részét, a sokat emlegetett kikapcsolódást gondtalan, szórakoztató olvasással akarják kitölteni. Hangsúlyozza azonban, hogy amint az emberrel vele született zenei érzéket — kinél kisebb, kinél nagyobb mértékben — tovább lehet fejleszteni, ugyanúgy lehet és kell az olvasási igényt is fejleszteni, mert nincs arra ítéve egy ember sem, hogy örökre beleragadjon a giccsbe. Venesz Béla véleménye szerint: „Ez az irodalom is van. Tudomást nem venni róla, és figyelmen kívül hagyni az iránta jelentkező igényt, hiba lenne. De hibának tartanám az igény mértéktelen kielégítését is. Kétségtelen, hogy ennek az irodalomnak az elburjánzása az olvasás minőségében visszalépés, de nem látok olyan veszélyt, hogy a merev elzárkózás indokolt lenne. Ezeket a könyveket is megvesszük, ha van pénzünk. Mérlegelés esetén azonban mindig a színvonalas irodalom javára döntünk. Nem törekszünk az igények minden áron való kielégítésére, és ragaszkodunk ahhoz az elvhez, hogy amikor a keresett könyv nincs bent a könyvtárban, a „valami hasonló” jelszóval ajánlott mű magasabb színvonalú legyen.

Kóger Tamás is arról beszélt először, hogy „nem tekintjük könyvtári feladatnak az ilyen igény kielégítését. Vásárolunk ezekből a művekből is, de csak módjával, 2–3 példányt. Az igényekhez képest ez kevés és előjegyzést sem veszünk fel ezekre a művekre.” Utána azonban eddigi gyakorlatuk felülvizsgálatáról számolt be. „Elgondolkoztató a múlt évi statisztikánk: emelkedett az olvasók száma és csökkent a kölcsönzött kötetek száma. Miért? Ennek az okát kutatjuk. Szép könyvtárunk iránt változatlanul nagy az érdeklődés. Miért nem emelkedett hát az olvasók számával arányosan a kölcsönzött kötetek száma is? Talán kölcsönzési rendszerünk okozza a csökkenést? De az előző évben is ezzel a rendszerrel dolgoztunk. Valami egyéb oka lehet tehát! Azt gyanítjuk, hogy olvasóink nagyobb része nem talál magának elég könyvet nálunk. Főként az alacsony iskolai végzettségűek, a fizikai munkát végző emberek. Éppen ezért az idej vásárlásnál már némileg lazítottunk korábbi beszerzési alapelveinken. Az ún. kommersz irodalom termékeiből, tehát a most is vitatott művekből többet vásárolunk. Tudjuk, hogy ez a döntésünk a könyvtárhatalmók többségének kedvez. A statisztika hívta fel a figyelmünket erre az igényre.”

A válaszokban az azonos, vagy hasonló állásfoglalások mellett találunk olyan, egymásnak ellentmondó véleményeket is, amelyek bővebb megvitatást érdemelnének. Az ilyen vita azonban meghaladná ennek a cikknek a keretét, másrészt a válaszokban megnyilatkozó egyéni vélemények mellé csak újabb egyéni véleményeket sorakoztathatna, hiszen olyan szerteágazó problémáról van szó, amely egy — szinte országos méretekben folyó — vitában is lezáratlan, nyitott kérdésként szerepel. Ezért a vita és az értékelő összegezés helyett a tájékozódás lezárásaként csupán néhány lényegesnek tartott problémát említek meg.

Vitathatatlan, hogy a szórakoztató irodalom termékei iránt könyvtárainkban megnőtt az érdeklődés. Hívei között nagy számban találunk új, kezdő olvasókat is. Tény az is, hogy az általuk keresett könyvek számottevő része giccses, vagy ponyvajellegű „irodalom”, amely a szocializmus viszonyai között is tovább él, de megőrizte a kapitalizmusban kialakult jellegzetes kispolgári tulajdonságait, csak egy kicsit megszélesült és színezetében asszimilálódott. Keretei megváltoztak, de lényege a régi maradt. Fő jellemzője ma is a társadalom ábrázolásának felületessége, a problémák elsekélyesítése, a tények és összefüggések mélyreható érzékelése helyett a közhelyek hangoztatása, a jól adagolt érdekesség, az érzélgősség, az idill stb. Megfelel annak a „szabványnak”, amelyet egy amerikai kiadó így fogalmazott meg: az ilyen könyveket nem írni kell, hanem meghatározott recept szerint gyártani. Először össze kell állítani az erotikumok és kalandok listáját, aztán 30 oldalanként elosztani őket a könyvben.

Egyet kell értenünk abban is, hogy az ilyen könyvek népszerűsítése semmiképpen nem tekinthető közkönyvtári feladatnak. Tudomásul kell vennünk, hogy vannak és lesznek is mindaddig, míg a kispolgári ízlésgény meg nem szűnik. A könyvtárosok feladata csak az lehet, hogy türelmes és szívós nevelő munkával igyekeznek csökkenteni az olvasók számát.

Helytelen lenne azonban, ha a fércművekkel egy kalap alá vennénk a népszerű szórakoztató irodalom minden alkotását. Nem eshetünk azok hibájába, akik már eleve értéktelennek tekintik azt, ami népszerű és szórakoztató. Az emberi életnek sokév-

ezredes tartozéka a szórakozás, és természetes, hogy a szocializmusban sem csak tanulni és dolgozni akarnak az emberek, hanem szórakozni is, és e jogos igényük kielégítése a könyvtáraknak is feladatuk. S ehhez a magas, gondolati szinten szórakoztató alkotások mellett a könnyedebb, fordulatos, eredeti szellemességgel megírt könyvek különböző típusaira is szükség van.

Eddig alig foglalkoztunk a könyvtárak szórakoztató funkciójából adódó feladatokkal és problémákkal. Felmerülhet az a kérdés is, hogy *helytállóak-e a könyvtár fogalmáról használatos meghatározások*, kifejezik-e a közművelődési könyvtárak valóságos helyzetét és funkcióját? A legelterjedtebb kézikönyv (Sallai-Sebestyén: A könyvtáros kézikönyve) szerint pl. „A könyvtár a könyveknek olvasásra (művelődésre, kutatásra, gyakorlati tájékozódásra) szánt és e célra alkalmassá tett gyűjteménye.” A valóságos helyzet tudomásul nem vétele lenne, ha nem néznénk szembe azzal a ténnyel, hogy az *olvasók többsége szórakoztató olvasmányért megy a közművelődési könyvtárakba*. Nem a kutatási, a tájékozódási szándék, sőt tekintélyes részüket még a tágabb értelemben vett művelődési vágy sem vezérli, hanem az a törekvés, hogy szabad idejüket az olcsó, kényelmes és kellemes szórakozást jelentő olvasással tölthessék el. Erről csak annyit mond az említett kézikönyv: „Természetesen a könyvtár kulturális munkájába beletartozik a nemes értelemben vett *szórakoztatás* is. Végeredményben a jó szórakoztató irodalom hatása is nevelő lehet.” A gyakorlati munkában nagy teret elfoglaló szórakoztató jelleg tehát *mellékes tartozékként* szerepel ebben a megfogalmazásban. Megítélésem szerint az eddiginél sokkal jobban kell számolnunk a könyvtárak tömegmérésekben végzett szórakoztató munkájával, és megfelelő módszertani útmutatással kell segítenünk, hogy a szórakoztatás és a nevelés összhangban álljon egymással.

Mert a könyvtárak valójában eddig is meglevő szórakoztató szerepének elismerése illetve az elismerés kellő rangra emelése nem változtat azon a tényen, hogy a *könyvtárak elsődleges feladata a nevelés*. Közművelődési szinten azonban a nevelés és a szórakoztatás szoros kapcsolatban van egymással, mert a közművelődési könyvtárak nevelő hatása *tömegmérésekben* mindenekelőtt a szórakozás céljából olvasott művészi irodalom keresztül érvényesülhet, amely „a maga értelmi és érzelmi, világnézeti, erkölcsi és izlésbeli, tehát az egész embert befolyásoló hatásának összetett egységével mindig tényezője volt az ember és emberiség önismeretének és öntudatosodásának s ennek révén befolyást gyakorolt a történelem alakulására is.” (Elméleti Munkaközösség.)

De: tapasztalatból is tudjuk és lélektanilag is bizonyított, hogy a művészi irodalomban rejlő erő érvényesülésének és hatásának számos előfeltétele van. Ugyanaz a mű az olvasó társadalmi szemléletétől, tájékozottságától, érdeklődési körétől, izlésétől, művészet iránti fogékonyságától stb. függően másként hat az emberekre. A példák tömegével lehetne bizonyítani, hogy az olvasók tekintélyes százaléka a legértékesebb könyvek hatására sem fejlődik érdemlegesen. Még addig sem jut el, hogy különbséget tudjon tenni az értékes és az értéktelen között. Azokat a művészi erényeket, amelyek az értékest értékesé teszik, nem érti, nem érzékeli, az értékesből sem tud többet megragadni a „mesénél”, a cselekménynél, a felszíni tüneteknél. És cselekményt, felszíni tünetet a szórakoztatóipari könyvekben valóban többet talál, mint a művészi irodalomban. Az ilyenek népszerűségének egyik forrása is ebben található.

Ez a kulcsa az első kérdésünkben felvetett problémának is. Ez világítja meg, hogy a bestsellerek, a giccek és a ponyvák népszerűsége, olvasottsága miért nem lépcsőfok az értékes irodalomhoz. Megkedveltetheti az olvasást, de csak a hasonló könyvek olvasását. Azok az olvasók, akik belemerültek az állírodalom mesterséges, koholt izgalmaiba, a belőlük áradó hamis világszemléletbe, maguktól nem is lábalhatnak ki belőle, hanem — amint a megkérdezettek közül többen is kifejtették — csak külső segítség, nevelés stb. eredményeként juthatnak el az igazi irodalomhoz.

A könyvtárak ennek a külső segítségnek a megadásával küzdhetnek helyesen és eredményesen az állírodalom különböző termékei ellen. A könyvtárakból való kirekesztésük, tiltottá tételük legfeljebb csak fokozná az irántuk való érdeklődést, de nem változtatná meg az olvasók érdeklődési körét, igényét és izlését. A megoldás viszont csak ezek megváltoztatása lehet. Szívós, türelmes neveléssel növelnünk kell a műértő, tudatos olvasók számát, akik a művészetet művészetként értelmezik, és megtalálják a művészi élményhez vezető ajtó kulcsát. Ez szorosan összefügg a világnézeti neveléssel is, mert az izlés fejlődése nem függetleníthető a társadalmi tudat és a világnézet fejlődésétől.

Második főkérdésünkre a megkérdezettek közül többen is olyan értelmű választ adtak, hogy az időszerű társadalmi-politikai kérdésekkel foglalkozó és szocialista

meggyőződést mutató, művészietlen irodalomnak is lehet világnézeti nevelő hatása. Vita helyett, azok állásfoglalásainak indoka mellé, akik ezt a hatást tagadták, idézek néhány sort a *Népszabadság* két bírálatából. A kritika a főleg értelmiségi olvasók körében népszerű bestseller író regényéről ezt írja: „ügyes technikával úgy csoportosítja az emberi és tárgyi érdekességek színes fényeit, hogy minden, amin el kellene gondolkodni — homályba kerüljön; és a rest olvasót egy csillogó-villogó, kalandos, előkelő, elegánsan fényűző nagyvilági élet némi erotikával fűszerezett álomvilágába vezesse... Csak az élet felszíni jelenségeiről beszél, a történelem, a társadalom, a művészet, az erkölcs, vagy az emberség semmilyen vonatkozásáról nincs lényeges mondanivalója.” És a „legnépszerűbb író” regényéről: „Hogyan tehetne eleget ennek a feladatnak ez a regény, amelyben az igazi gondolatnak... minduntalan besulykolt automatizmusok, elkoptatott közhelyek szegik szárnyát?... Nem az kifogásolandó... hogy társadalmunk morális és világnézeti kérdéseit írja le. Azt rójuk fel, hogy gyengén kérdez, hogy csak a felületet érinti, hogy sürgető gondokat önt le közhelyek mázával.”

A világnézeti nevelés alapja a társadalmi valóság objektív megismerése. Hogyan szolgálhatná ezt a közhelyek mázával leöntött felület?

Végezetül még néhány szót arról, hogy mi az, ami az egész problémakörrel kapcsolatos állásfoglalásunkat helyes irányba vezetheti? Mindenekelőtt annak szem előtt tartása, hogy a *mi könyvtáraink a szocialista államrend könyvtárai*, amelyeknek alapfeladatuk az olvasók szocialista tudatának formálása. Ebből az alapállásból lehet és kell meghatározoznunk azt is, hogy milyen könyveket *szerezünk* be nagyobb példányban, mi az, amit propagandánk, tanácsadásunk stb. során *népszerűsítünk* és mi az, aminek a beszerzését és olvastatását csak másodrendű kérdésként kezeljük, vagy egyáltalán *nem is tekintjük könyvtári feladatnak*. Erre is érvényes irányelvnek kell tartanunk az *Elméleti Munkaközösség* megállapítását: „Támogatásban *mindenekelőtt a nagy tömegekhez szóló értékes, szocialista, másodsorban a humanista elkötelezettségű alkotásokat részesítjük... Nincs helye viszont társadalmunkban a politikailag ellenséges, antihumanista, vagy a közérkölcset durván sértő alkotásoknak... Tartsák szem előtt a legszélesebb közönség eszmei-esztétikai nevelésének feladatát, éppúgy óvakodva a kispolgári mű-kínálatnak és igényeknek tett engedményektől, mint az arisztokratizmustól.”*

K ö n c z ö l I m r e

GUTENBERG EMLÉKKIÁLLÍTÁS

Esztergomot állandóan sok turista keresi fel. Aki a könyvtárosok közül idén eljut oda, feltétlenül nézze meg a Keresztény Múzeumban levő Gutenberg emlékkiállítását.

A Főzékesegyházi Könyvtár ősnymtatványaiából kiválasztott 60 kötet közül a legrégebb a Németalföldön 1450 körül készült táblanyomatos *Biblia pauperum*. Duranti *Rationalé* jának pergamenre nyomott példánya 1459-ben került ki Gutenberg segédjének és üzlettársának, Johannes Fustnak és Petrus Schöffnernek nyomdájából. A Cyprianus válogatott munkáit tartalmazó kötet az első Rómában nyomott könyv, készítési ideje 1471. Ettől az időponttól a XV. század végéig minden évből találunk kiadványokat, s így a kiállítás szemléltetően mutatja be az európai könyvnyomtatás első félszázadának történetét.

A könyvek közül többet díszítenek kézfestéses iniciálék, címerek, alakok, jelenetek, színezett tollrajzok, másokat pedig nyomtatott fametszetek. Ez utóbbiak sorából említjük meg Jacobus de Voragine 1488-as *Passionalé* jának illusztrációit.

A bemutatott ősnymtatványok jó részének korabeli vagy XVI. századi kötetése van. Ezek részben külföldön készültek, részben pedig budai, lövöldi, nagy-szombati és más magyar műhelyekben.

A könyvek mellett 32 darab XV. századi fametszet élénkíti a kiállítást, köztük Dürer *A p o k a l i p s z i* sorozata és egy Árpád-házi Szent Margitot ábrázoló *unikum* metszet ismeretlen magyar művésztől.

(V. M.)